Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
Erityisasiantuntija Tiina Järvinen
13.11.2023

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 75/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027

Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 (HE 75/2023 vp). Lausuntonaan sisäministeriö toteaa seuraavaa:

Esityksen mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkistettaisi siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024-2027. Esitys koskee myös kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttörahaa.

Vastaanottodirektiivin mukaan vastaanottorahan määrän tulee vastata jäsenvaltion omassa lainsäädännössään tai käytännössään kansalaisilleen vahvistetun riittävän elintason määrää. Vastaanottorahan määrä voi kuitenkin olla pienempi, erityisesti mikäli osa toimeentulosta myönnetään aineellisina hyödykkeinä. Vastaanottokeskuksen myöntämä taloudellinen tuki erotettiin vuonna 2011 voimaantulleessa vastaanottolaissa (746/2011) toimeentulotuesta. Vastaanottorahan suuruus asetettiin 70 prosenttiin toimeentulotuen perusosasta. Vastaanoton hyödykkeinä annettavan osuuden katsottiin tuolloin kattavan loput 30 prosenttia toimeentulotuen perusosasta. Toimeentulotuki ja vastaanottoraha on molemmat sidottu kansaneläkeindeksiin. Tämän tarkoituksena on ollut varmistaa se, että vastaanottodirektiivin vaatima yhteys kansalliseen sosiaaliturvan ja vastaanottorahan välillä säilyy. Tällä hetkellä vastaanottorahan perusosa on noin 60 % perustoimeentulotuen perusoasta. Koska hallituksen esityksessä ei esitetä indeksijäädytystä toimeentulotukeen, tulee vastaanottorahan ja toimeentulotuen välinen ero kasvamaan edelleen.

Vastaanottoraha on kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa, myönnettävä viimesijainen etuus, eikä näillä henkilöillä ole oikeutta saada Kansaneläkelaitoksen myöntämiä muita sosiaalietuuksia tai esimerkiksi toimeentulotukea. Vastaanottorahan ja toimeentulotuen suhdetta arvioitaessa on kuitenkin hyvä huomioida, että vastaanottojärjestelmä kattaa vastaanottorahan lisäksi vastaanottopalveluina hakijan majoituksen, välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut, tulkkauksen ja työ- ja opintotoiminnan. Lisäksi henkilölle tarjotaan hyödykkeinä informaatiovälineitä, siivous- ja puhtaanapitovälineitä sekä harrastusvälineitä. Näin ollen on perusteltua, että vastaanottorahan perusosan määrä on selvästi pienempi kuin toimeentulotuen perusosa. Vastaanottorahan perusosalla henkilön tulee kustantaa vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot (käsikauppalääkkeet), paikallisliikenteen ja

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi

puhelimen käytöstä aiheutuvat menot ja vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot sekä ruokamenot silloin, kun vastaanottokeskus ei järjestä ateriapalvelua. Vastaanottorahan perusosan lisäksi henkilöllä on tarvittaessa mahdollisuus hakea harkinnanvaraista täydentävää vastaanottorahaa yksilöllisistä erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvien tarpeellisiksi harkittujen menojen kattamiseksi.

Sisäministeriö valmistelee parhaillaan hallitusohjelman mukaista toimenpidettä vastaanottorahan pienentämiseksi perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin. Tällä hetkellä arvioinnin alla on se minimitoimeentulon määrä, jolla vastaanottojärjestelmän piirissä olevan henkilön toimeentulo ja hyvinvointi voidaan turvata. Hallituksen esitys vastaanottorahan pienentämisestä on tavoitteena saada lausunnoille vuoden vaihteessa ja se on tarkoitus antaa eduskunnalle maaliskuun alussa.

Vastaanottorahaa koskevissa lainmuutoksissa on otettava huomioon sen varmistaminen, että EU-lainsäädännön vaatimus vastaanottorahan ja kansalaiselle vahvistettavan riittävän elintason suhteesta säilyy. Vastaanottorahan suhdetta kansalliseen sosiaaliturvaan arvioidaan vastaanottorahan pienentämistä koskevan hankkeen aikana. Hankkeessa on alustavasti katsottu, että laskeminen olisi yhdessä indeksijäädytyksen kanssa mahdollista. Eri hankkeiden mahdollinen yhteisvaikutus on kuitenkin otettava vastaanottorahan pienentämistä koskevassa hankkeessa huomioon.